

amb variants es repeteix en diverses comarques de la llengua.

1) PRON. MOD.: *demús* a Piles; «*demús*, la gent vella, però ara s'estén molt *daimús*» a Gandia; «*daimús*, i d'altres *damús*» en el poble mateix (1962: xxxiii, 5, 28, 14); «es diu *Demús*» N. Primitiu G. Serrano (BDCC xvi, 236-242). Coblà tòpica: «En Miramar i *Demús*, / i en Piles, / Rafelcofer i Potries, / està la flor de les xiques» (SGuarner, *P. Val. parlen* III, 151). En la grafia normativa valenciana s'ha vacilat entre *Demús* (1936) i *Daimús* (SGuarner, 1966).

MENCIONS ANT. No en el *Rept.* 1318: *Ademuç*, i 1694 *Daymuç*, segons N. Primitiu (*l.c.*, p. 38 i 241). 1611: pron. *Demús* segons Escolano. 1609: *Daymuz*, amb 42 focs de moriscos (Reglà-Boronat, *An. Un. Val.* 1972, 117). Segons SSiv. (214), fou erigida en rectoria de moriscos, de 30 cases, en l'any 1535, i havent quedat despoblada per l'expulsió, se li donà, el 1612, carta de poblament. Lapeyre (*Geogr. Esp. M.*, 37) hi troba entre 22 i 33 moriscos en els 4 censos de 1527-1602. La dita carta, p.p. Lz. Vargas (el 1774, I, 16).

Fóra perdre temps reportar els malentesos que diuen Beuter, Escolano i N. Primitiu d'una forma **Atheymus*, inventada per poder derivar-ho d'*Artemisium* (trad. grega de *Danium*, el nom llatinitzat de *Dènia*). Més sobre això en *El Arch.* v, 142, 156.

HOMÒNIMS. 2) Hi hagué un *Daymuz*, prop de Borriana, com afrontació d'aquesta vila en doc. de 1219 (Huici, I, 35), on N. Primitiu llegeix: «*Daymuz* quod est in via que itur de Borriana ad Valentiam».

3) En el Baix Cinca, a Vilella hi ha una «partida de *Daymus*, en cuyo sitio hubo antiguamente un pueblo de este nombre, del que se conservan algunos vestigios» (Madoz, s. v. *Belilla*).

4) Fora del domini de la llengua hi ha la vila d'*Ademuz*, amb una petita rodalia enclavada en territori aragonès, però pertanyent des d'antic al Regne de València on tenim el mateix nom amb l'article aràbic *ad-aglutinat*. Ja en trobo notícia de 1142 en el *Bol. Hi. Geo. B. Ar.* I, 149. Igual escriu Reglà-Bor., trobant-hi 300 cristians vells, l'any 1611 (p. 106).

5) D'una variant aràbiga diferent: *Daimés*, poble de 680 hab. agre. a Elx (*Daimez*, N.I.G.E.), oit *daimés*, 1963, Elx (xxxv, 132.15).

6) El mateix, pda. de *Benigembla*, si bé pron. *deimés* (xxxiv, 168.8), pel sentit popular que hi veu la prep. *de*.

ETIM. Ve, directament, d'un mot aràbic ben conegut, i que ja en àrab es presenta en diverses variants i amb diverses accepcions, si bé designant unes quantes menes d'edificis, detallats i documentats per Dozy (*Supl.* I, 460): 'edifici públic': 'capitolí' en el tractat canònic de l'Escorial; casa de plaer del Bey de Tunis. D'ací 'presó pública' i 'calabós' en el Beqrí i en parlar magrebins; 'banys públics sota una volta', d'on finalment 'gruta', 'amagatall'.

N'hi ha una forma *dāmús*(a) amb variant *daimús*, i una forma *dīmūs*, de la qual han de venir els homònims (5) i (6). Anàlogament Steiger (*Contr.*, 130), i particularment Colin, que en dona més informació africana: 60

11 k. al S. de Tànger hi ha un poble de nom '*dēimūs*, on hi ha ruïnes d'unes termes romanes, dites també en àrab *El-hammam* o sigui 'Els Banys' (*Hesperis* VI, 63-64).

Com que aquest no correspon ni es pot derivar de cap arrel aràbiga coneguda, Dozy i Colin estan d'acord a creure que és un antic manlleu del gr. *δημόσιον* (neutre de *-όσιος* adj., 'públic'): substantivat es troba, ja en grec, segons sembla, amb l'acc. 'la presó de l'Estat'. En l'aspecte lexical i semàntic és una etimologia irreprotxable i majorment vist que també es troba en l'àrab d'Orient en el sentit de 'taxació' i 'impost públic' (Dozy); tampoc ens podem estranyar de les variants fonètiques; en particular del duplicat *ai-ū/ā-ū*, que es retroba en tota una sèrie de mots aràbics d'aquesta estructura, p. ex., *qaidus/qādus* 'recipient, caduf' vegeu-ne els altres citats per Colin. Sense rebutjar-la a fons, car almenys ha de ser ben fundada en part, no voldria subscriure-hi del tot.

Car potser es barrejà amb parònims. També fa estrany que la *η* grega, que sonava *ī* quan els àrabs ocuparen el Llevant mediterrani, hagi donat *ā* aràbic. Part dels mots del tipus *a(i)-ū* vénen de mots llatins en *-us* amb trasllat de l'accent com *qa(i)dūs* < ll. CADUS; potser, doncs, l'anomalia seria perquè s'hi sumà el ll. DOMUS (*domus Capitolii* o *domus Thermarum*), que és mot que usaria l'administració d'aquelles províncies romanes; no es pot pensar en la variant dòrica (o siciliana) *ḍāμοσιον*, tractant-se d'un mot del grec tardà. Caldrà deixar-ho en mans dels semitistes, puix que també ens informa Dozy que el mot passà a altres llengües semítiques no sols per a «aerarium publicum», sinó també en general «paries, murus» (tanmateix creuament amb alguna arrel semítica?).

DAMA

Font Dama, una de les grans deus de Salses que alimenten l'Estany i crien una munió de peix (Rosselló).

DOC. ANT. «*olivarios q. sunt ad Fontem Dama*» a. 1100 (Moreau, xxxvii, 237); «*qui sunt parcerii nostri de predicto fonte Dama*» a. 1146 (Alart, *Dicc.*, s. v. parcer); «*Fontem Dama vulgariter appellatum*» a. 1321 (Alart, *Dicc.*); «*e pus que la font Dama serà clausa, negun hom no gaus pescar*» a. 1321 (Alart, *Dicc.*).

ETIM. Hi ha NLL on es tracta del mot verdader *dama*, sigui una persona real o algun personatge mític, de rondalla (§ 2).

Però en el cas de la gran deu de Salses, § 1, fóra ben estranya llavors la combinació sintàctica, ben xocant la metàfora, i increïble que el gallicisme *dāma*, no usual en català fins al S. xv (*DECat* III, 177b28 ss.), ja hi aparegui amb aquest paper insòlit des de 1100. Possiblement ve d'un *FONTANAMEN, derivat collectiu del ll. o romànic FONTANA; formació rigorosament para-hèla a FONTANĒTUM (cat. i oc. *Fontanet*, fr. *Fontenoy*), a *Fontanal*, *-als*, cast. *Hontanar(es)* etc. Amb dissimilació **fontēdamā* i després *Font Dame*, *-a*, igua-